

İletişim'in iletişimi

Yusuf Kaplan – 5 Kasım 2001

İletişim Yayınları, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce başlığı altında "dev" bir yayıncılık olayına imza attı. İmza attı diyorum; çünkü dokuz ciltten oluşan bu proje, tamamlandı ve teker teker yayımlanıyor. Bu dev projenin Kemalizm başlığını taşıyan ikinci cildi/kitabı da okuyucuyla buluştu. Kemalizm kitabı henüz elime geçmedi; o yüzden "Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi" başlığını taşıyan projenin ilk metni dolayımında bu dev yayıncılık olayını değerlendirmeye, anlamlandırmaya çalışacağım.

Her şeyden önce İletişim Yayınları'nı bu mükemmel çalışmadan ötürü kutlamak gerekiyor.

İkinci olarak vurgulamak istediğim nokta şu: Bu proje, yalnızca "dev bir yayıncılık olayı" değil; aynı zamanda önemli bir "entelektüel (ve kültürel) atılım."

Proje'ye geçmeden önce hem İletişim Yayınları'nın yayıncılık dünyamızdaki, entelektüel ve kültürel hayatımızdaki "yer"i hakkında; hem de dolayısıyla bu projenin ne anlam ifade ettiği konusunda bir şeyler söylemek gerektiğini düşünüyorum.

"İletişim Yayınları", Batı'da Fransa'da Alhusseryen çizgiye, İngiltere'de Raymond Williams'ın New Left Review dolayımında gerçekleştirdiği atılıma, İtalya'da ise Gramsci'nin hem yeniden keşfi, hem de yeniden icadıyla birlikte dünyadaki "yeni sol"un yaptığı entelektüel çıkışa az çok benzer bir entelektüel atılım gerçekleştirdi Türkiye'de. Burada "İletişim Yayınları"nı paranteze almamın nedeni, Türkiye'deki "yeni sol"un sadece İletişim Yayınları'ndan ibaret olmaması. Aynı zamanda başta Toplum ve Bilim dergisi olmak üzere, 1980'lerin entelektüel gündemini büyük ölçüde belirleyen Yeni Gündem dergisi ve halen yayınını sürdüren Birikim ile Tarih ve Toplum dergileriyle birlikte Türkiye'de "yeni sol" söylemi ekseninde dikkate değer bir entelektüel ve kültürel birikim oluşturması.

O yüzden İletişim Yayınları, bir yayınevinden daha fazla anlam ve "şey" ifade ediyor: Hem dünyanın entelektüel ve kültürel gündemleriyle, hem de Türkiye'nin tarihsel, kültürel, siyasi (en azından "yakın dönem"i kapsayan) birikim ve deneyimi ile düzeyli, analitik ve eleştirel bir iletişim kurmak gibi bir kaygı ve çaba içinde olması, İletişim Yayınları'nı düşünce ve kültür hayatımızda yayıncılık dünyasının çok daha ötesinde bir yere oturtmamızı gerektiriyor.

Türkiye'de "yeni sol"un oluşturmaya çalıştığı düşünsel ve kültürel söylemin ve birikimin şekillenmesinde ve hayata geçirilmesinde birkaç figür kilit rol oynadı. Burada üç ismin mutlaka anılması gerektiğini düşünüyorum: Murat Belge, Mete Tunçay ve Tanıl Bora. Bu üç figür de, öncü kişilikleriyle Türkiye'nin entelektüel, kültürel ve tabii akademik hayatında önemli "iş"lere imza atmayı sürdürüyorlar.

Mete Tunçay, tarihi, bir bilim olarak Türkiye'deki her bakımdan "tutuk" ve "tutsak" akademinin dar, sığ ve boğucu "dünya"sından kurtardı; akademinin dışına taşıdı: Hem tarih'le teorik ve pratik düzlemlerde iletişim kurulmasının kapısını araladı; hem de tarih yayıncılığının nasıl yapılabileceği konusunda öncülük etti.

Tanıl Bora, Birikim ve daha çok da Toplum ve Bilim'le Türkiye'nin, ilk kez Batılı entelektüel ve akademik söylemlerle "zaman kaybına uğramadan" tanışmasının kapısını araladı.

Ve son olarak (biraz önce sözünü ettiğim projenin yayın yönetmenliğini de yapan) Murat Belge, hem öncü ("kurucu") hem entelektüel ve biraz da "bilgece" kişiliğiyle Türkiye'de "yeni sol"un neler yapabileceğine dair önemsenmesi gereken entelektüel ve kültürel atılımlara imza attı; açılmayan "kapılar"ın nasıl aralanabileceğini gösterdi.

Tüm bunlara rağmen "yeni sol"un önemli bir sorunu var: "Yeni sol", ne kadar "yerli"? Bu, önemli bir soru/n. "Yeni sol"un, Türkiye'deki sol söylemler içinde (sahi, Türkiye'de başka sol söylem var mı, gerçekten?) "gelenek"le ve "yakın tarih"le ilişki olmasa bile "iletişim" kurma çabasında olan tek "sol gelenek" olduğu apaçık ortada. Ama bence "yeni sol"un, en önemli handikapı, -örneğin Arap dünyasındaki sol söylemlerde gözlediğimiz gibi- İslam'la, İslam kültürü, düşüncesi ve medeniyeti ile ilişki ve iletişim kurma konusunda yeterince çaba göstermemiş olmasıdır. Bu toplumun kimliğinin, kültürel ve tarihsel deneyimlerinin, hafızasının, anlam haritalarının temel kaynağı ve belirleyeni olan İslam'la kuracağı ilişki ve iletişimin niteliği, "yeni sol"un, Türkiye'nin geleceğinde ne kadar etkin ve etkili olabileceğini belirleyecektir.

Ama tüm bu eleştirel saptamalarım, "yeni sol"un yakın tarihimizle Türkiye'de en düzeyli, nitelikli ve entelektüel / akademik ilişkiyi ve iletişimi kurmayı başarmış bir "entelektüel hareket" olduğu gerçeğini gözardı etmemizi gerektirmiyor. Gerek 80'li yılların başlarından itibaren yayımladığı ansiklopedik referans "kitap"lar, gerekse Modern Türkiye'de Siyasi

Düşünce başlıklı dokuz ciltten oluşan "dev" proje, bu konuda "yeni sol"un ortaya koyduğu performansın düzeyi ve niteliği hakkında yeteri kadar fikir veriyor elbette ki.

Projenin ilk cildini Mehmet Ö. Alkan edite etmiş. Bu ilk metin'de Tanzimat ve Meşrutiyet'e damgasını vuran fikirler, doktrinler, ideolojiler ve zihniyetler konusunda birinci sınıf makaleler, monografi çalışmaları, dönemin aydın ve yazarlarından seçme metinler, ilginç görsel malzemeler ve mükemmel bir kaynakça yer alıyor. Bir iki kusuru dışında (örneğin Osmanlı siyasi düşüncesine, Osmanlı modernleşmesine ilişkin müstakil makalelerin olmaması, formatından ötürü metnin birazcık "karışık" sunulması, yani "kolay" okunabilir, analitik bir sunumdan biraz uzak olması vesaire hariç) projenin bu ilk cildi, büyük özen ve yetkinlikle hazırlanmış; akademisyenlerin, yakın tarihe ve tabii "entelektüel sorunlar"a ilgi duyan okuyucuların asla kaçırmaması gereken bir çalışma. Projenin diğer ciltleri, Kemalizm (Ahmet İnel), Batıcılık (Uygur Kocabaşoğlu), Milliyetçilik (Tanıl Bora), Muhafazakarlık (Ahmet Çiğdem), İslamcılık (Yasin Aktay), Liberalizm (Mustafa Erdoğan), Sol Düşünce (Murat Gültekingil) ve Dönemler ve Karakteristikler (Ömer Laçiner) konularına ayrılmış.

<http://yenisafak.com.tr/arsiv/2001/kasim/05/ykaplan.html>